

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 565/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Kansaneläkelaitoksen toiminnan lainmukaisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Olli-Poika Parviaisen /vihr ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 565/2018 vp:

Mitä hallitus tekee varmistaakseen, että viranomaisen toiminnassa aina noudatetaan tarkoin lakia ja

aikooko hallitus ryhtyä toimenpiteisiin Kansaneläkelaitoksen toiminnan lainmukaisuuden varmistamiseksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kansaneläkeitos vastaa toimeentulotukilain toimeenpanosta siltä osin kuin kyse on perustoimeentulotuesta. Kunnille kuuluu vastuu täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Toimeentulotukitoiminnan yleinen johto, ohjaus ja kehittäminen kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle, mutta ministeriö ei ota kantaa yksittäisten tapausten ratkaisuihin ja niiden oikeellisuuteen. STM käy kuitenkin säännönmukaisesti keskustelua Kelan ja myös Suomen Kuntaliiton asiantuntijoiden kanssa toimeenpanoon liittyvistä näkökohdista. Kela on eduskunnan valvonnassa oleva itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jolla on oma hallinto ja talous. Kelan hallintoa ja toimintaa valvoo 12 eduskunnan valitsemaa valtuutettua. Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi kysymyksestä Kelan lausunnon. Kela totesi lausunnossaan asiasta muun muassa seuraavaa:

Kysymyksessä viitatussa tapauksessa Eduskunnan apulaisoikeusasiamies antoi 20.12.2018 Kelalle vakavan huomautuksen, joka koski perustoimeentulotuen myöntämistä eläinperäiseen kilpirauhaslääkkeeseen. Kelalta edellytetään selvitystä toimenpiteistä, joihin se on ratkaisun johdosta ryhtynyt ja Kela toimittaa sen määräajassa eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle. Tässä vaiheessa asian käsittely on siis vielä tältä osin kesken.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan Kela ei arvioinut yksilöllisesti hakijan oikeutta saada toimeentulotukea lääkkeeseen. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on perustellut asiaa sillä, että kantelijan asiaa ei oltu käsitelty Kelan terveydenhuoltomenojen moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä. Kuitenkin kantelijan asiaa oli arvioitu Kelassa usean asiantuntijalääkärin toimesta ja asiassa oli tehty perusteellinen yksilökohtainen harkinta huomioiden asiakkaan toi-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 565/2018 vp

mittamat selvitykset. Asiantuntijaryhmästä ei ole säädetty laissa, vaan se perustuu Kelan omaan työjärjestykseen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään todennut, että Kela ei ole aiemmin annettusta päätöksestä huolimatta muuttanut toimintaansa, vaan sulkee kategorisesti toimeentulotuen ulkopuolelle tietyt lääkkeet. Kuitenkin Kela arvioi aina tapauskohtaisesti asiakkaan oikeuden saada toimeentulotukea haettuun lääkkeeseen. Kelan tekemän arvioinnin perusteella päädytään yleensä huomioimaan asiakkaiden esittämiä terveydenhuoltomenoja ja hylkääminen on merkittävästi harvinaisempaa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on myös todennut päätöksessä, että Kelan palveluksessa oleva asiantuntijalääkäri tai lääkekasittelijä ei ole toimeentulokiasiakkaan hoitava lääkäri, jolla voisi olla oikeus päättää asiakkaan taudinmäärittämisestä tai lääkeshoidosta. Kuten apulaisoikeusasiamies päätöksessään toteaa, Kelan asiantuntijalääkärillä ja hoitavalla lääkärillä on eri roolit. Kela ei ota kantaa asiakkaan taudinmäärittämiseen tai hoitoon, vaan Kela arvioi ainoastaan sitä, mihin menoihin toimeentulotukea voidaan myöntää.

Toimeentulotuesta korvataan lääkkeet, jotka ovat asiakkaalle tarpeellisia. Tarpeellisuutta arvioidaan yleisesti hyväksytyyn hoitokäytännön ja lääketieteellisen tutkimusnäytön valossa, mutta yksilöllinen tilanne huomioiden. Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään KHO 2018:148 todennut, että Kelalla on lääkemenojen tarpeellisuutta arvioidessaan toimivaltaa arvioida myös lääkemääräysten perusteltavuutta kulloinkin ratkaistavana olevassa yksittäistapauksessa. Lisäksi Kela totesi lausunnossaan, että vaikka Kelan aiemmissa ohjeissa ja päätöspohjissa on käytetty sanoja ”tarpeellinen ja välttämätön lääke”, käytännössä jo tällöin on kuitenkin arvioitu ainoastaan lääkkeiden tarpeellisuutta. Perustoimeentulotuesta on siis Kelan lausunnon mukaan myönnetty myös ne tarpeelliset lääkkeet, jotka eivät ole asiakkaalle elintärkeitä ja siten välttämättömiä. Nyt käsillä oleva apulaisoikeusasiamiehen antama päätös koskee myös vuoden 2017 tapahtumia, jolloin käytössä olivat vielä vanhat mallipohjat, minkä Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on todennutkin 20.12.2018 antamassaan päätöksessä.

Kela noudattaa näkemyksensä mukaan toiminnassaan tarkoin lakia ja muita säännöksiä. Kela käy läpi kaikki laillisuusvalvojilta ja muutoksenhakuelimiltä saadut päätökset ja ryhtyy tarvittaessa niiden johdosta toimiin ohjeiden ja menettelytapojen muuttamiseksi. Kelassa tullaan kiinnittämään huomiota entistä tarkemmin päätöksen perustelujen muotoiluun ja riittävyteen sekä siihen, että asiakkaat saavat esittämiinsä selvityksiin selkeät vastaukset.

Sosiaali- ja terveysministeriö on myös seurannut tiiviisti eduskunnan oikeusasiamiehen ja hallinto-oikeuksien ratkaisuja sekä yhteistyössä Kelan kanssa käynyt keskusteluja siitä, mitä näkökohtia toimeentulotukilainsäädännön tavoitteet asettavat lain soveltamiselle ja toimeenpanon kehittämiselle. Perustoimeentulotuen siirto Kelaan on ollut prosessi ja Kela on ollut valmis muuttamaan ja kehittämään toimintaansa vastatakseen heille uuden etuuden mukanaan tuomiin haasteisiin. Siirto on myös nostanut esiin toimeentulotukilainsäädäntöön liittyviä kehittämistarpeita, joita myös eduskunta on muutokset hyväksyessään edellyttänyt. Näitä muutoksia pohjustamaan ministeriö on asettanut toimeentulotukiasioiden oikeudellisen asiantuntijatyöryhmän. Ryhmän erityisenä tarkoituksena on arvioida toimeentulotuen ja perustuslain suhdetta tilantees-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 565/2018 vp

sa, jossa toimivalta jakautuu kahdelle eri toimijalle – Kelalle ja kunnille. Esillä on ollut myös toimeentulotukiasioiden neuvottelukunnan perustaminen, joka linjaisi soveltamiskäytäntöjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Helsingissä 5.2.2019

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko